

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

пр. Перемоги, 10, м. Київ, 01135, тел. (044) 481-32-21, факс (044) 236-10-49

E-mail: ministry@mon.gov.ua, код ЄДРПОУ 38621185

Від _____ № _____

На № _____ від _____

Український державний центр
позашкільної освіти

Про результати
науково-методичної експертизи

Міністерство освіти і науки України розглянуло матеріали науково-методичної комісії з позашкільної освіти Науково-методичної ради з питань освіти Міністерства освіти і науки України щодо експертизи рукопису збірника «Навчальні програми з позашкільної освіти. Художньо-естетичний напрям» (заг. ред. Г. А. Шкури, Т. В. Биковського) та схвалює його до видання з грифом «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України».

Додаток: витяг з протоколу на 1 арк.

Заступник Міністра

П. К. Хобзей

Артеменко О. А. 248-26-55
Середницька А. Д. 481-32-51

М2 МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
№1/11-4657 від 08.04.2016

арк. 1

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЦЕНТР ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

КАФЕДРА ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ
НАЦІОНАЛЬНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
імені М. П. ДРАГОМАНОВА

**НАВЧАЛЬНІ ПРОГРАМИ
З ПОЗАУРОЧНОЇ ОСВІТИ**

ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНИЙ НАПРЯМ
(театральний, літературний)

Випуск 1

Київ 2016

*Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(лист від 08.04.2016 р. № 1/11-4657)*

Загальна редакція

Шкура Г.А., Биковський Т.В., канд. пед. наук, доцент

Авторський колектив

Акиньшина Т.В., Бідний В.В., Богусевич Н.О., Борсук Н.В., Василянська І.О., Вержбицька І.В., Войчук Н.В., Волкова О.О., Воробйова О.Г., Гасиліна Ю.В., Герчикова Є.З., Горбунова Ю.В., Загоняйко С.О., Іваницька К.В., Куніцький В.В., Мельник В.П., Мосякова І.Ю., Нестерук М.Г., Овсієнко Т.В., Окушко Т.К., Опанасюк К.М., Петлицька Н.М., Полівода М.Є., Радченко М.В., Спанціреті Р.В., Степаненко С.Г., Степаненко С.М., Сук Л.Е., Толмачов Р.В., Ус Г.С., Чернікова Н.З., Шайкевич Ю.Г., Шумило Т.В.

Рецензенти

Мухарський Д.О., народ. артист України, лауреат міжнародних і республіканських конкурсів та фестивалів, член театральної, хореографічної спілок України, проф. ДАКККіМ;

Чорноус Л.М., заслуж. артистка України, гол. балетмейстер Академічного ансамблю пісні і танцю України Державної прикордонної служби України, доцент кафедри хореографії ДАКККіМ.

Навчальні програми з позашкільної освіти художньо-естетичного напрямку / за ред. Биковського Т.В., Шкура Г.А. – К. : УДЦПО, 2016. – Вип. 1. – 222 с.

У збірнику представлено програми з художньо-естетичного напрямку позашкільної освіти вокального, музичного, театрального та циркового профілів навчання.

Видання розраховано на педагогічних працівників позашкільних і загальноосвітніх навчальних закладів, спеціалістів, які займаються питаннями позашкільної освіти.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
Навчальна програма театрального мистецтва.....	7
Навчальна програма літературної майстерності	16

ВСТУП

У справі виховання в підростаючого покоління шанобливого ставлення до національних надбань Українського народу, утвердження любові до Батьківщини, духовності, моральності, зростання інтересу до сценічних видів мистецтва особливої уваги набуває робота гуртків, клубів та творчих об'єднань системи позашкільних навчальних закладів, які працюють за художньо-естетичним напрямом позашкільної освіти.

Основною метою художньо-естетичного напрямку позашкільної освіти є формування компетентностей особистості у процесі опанування художньо-естетичною творчістю, формування пізнавальної, практичної, творчої і соціальної компетентностей у дітей та молоді.

У цьому збірнику навчальних програм з художньо-естетичного напрямку позашкільної освіти представлено програми початкового, основного та вищого рівнів навчання вокального, хореографічного, музичного, театрального та циркового профілів.

Навчальні програми позашкільної освіти художньо-естетичного напрямку розроблені з врахуванням основних положень Закону України «Про позашкільну освіту», Положення про позашкільний навчальний заклад, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 06.05.2001 р. № 433, вимог Порядку надання навчальній літературі, засобам навчання і навчальному обладнанню грифів та свідоцтв Міністерства освіти і науки України, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки від 17.06.2008 р. № 537, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 10.07.2008 р. за № 628/15319.

Ці навчальні програми можуть використовуватись у державних, комунальних, приватних позашкільних навчальних закладах; центрах позашкільної освіти в позаурочний та позанавчальний час загальноосвітніх навчальних закладах незалежно від підпорядкування, типів і форм власності, в тому числі школах соціальної реабілітації, міжшкільних навчально-виробничих комбінатах, професійно-технічних та вищих навчальних закладах I–II рівнів акредитації; гуртках, секціях, клубах, культурно-освітніх, спортивно-оздоровчих, науково-пошукових об'єднаннях; клубах та об'єднаннях за місцем проживання незалежно від підпорядкування, типів і форм власності; культурно-освітніх, фізкультурно-оздоровчих, спортивних та інших навчальних закладах, установах; фондах, асоціаціях, діяльність яких пов'язана із функціонуванням позашкільної освіти тощо.

Розроблені програми є орієнтовними. Відповідно до організаційно-педагогічних умов гуртка, групи, творчого об'єднання можуть бути внесені зміни до навчальних програм.

За цими навчальними програмами можуть проводитися заняття в групах індивідуального навчання, які організовуються відповідно до Положення про порядок організації індивідуальної та групової роботи в позашкільних навчальних закладах, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки від 10.12.2008 р. № 1123.

Збірник програм підготував авторський колектив під керівництвом Г.А. Шкура, Т.В. Биковського. Окремі програми підготовлені:

- Навчальна програма основ музичного мистецтва (К.В. Іваницька, Н.В. Борсук, К.В. Овсієнко);
- Навчальна програма дівочого хорового співу (С.Г. Степаненко, Н.М. Петлицька, В.П. Мельник);
- Навчальна програма хлопчачого хорового співу (О.О. Волкова, Р.В. Толмачов, Н.М. Петлицька, В.П. Мельник);
- Навчальна програма вокального мистецтва (Н.З. Чернікова);
- Навчальна програма естрадної пісні (М.Є. Полівода, М.В. Радченко);
- Навчальна програма фольклорного мистецтва (Г.С. Ус, В.П. Мельник, І.О. Василянська);
- Навчальна програма естрадного мистецтва (Ю.Г. Шайкевич, Н.М. Петлицька, В.П. Мельник);
- Навчальна програма основ хореографічного мистецтва (К.М. Опанасюк, Т.В. Шумило, К.В. Овсієнко, Н.В. Борсук);
- Навчальна програма сучасної хореографії (О.Г. Воробйова, Н.В. Войчук);
- Навчальна програма танцю стилю «Диско» (О.Г. Воробйова, Н.В. Войчук);
- Навчальна програма танцю стилю «Брейк-данс» (Н.В. Борсук, І.Ю. Мосякова, В.В. Куніцький, Т.К. Окушко);
- Навчальна програма спортивного ірландського танцю (В.В. Бідний);
- Навчальна програма музичного мистецтва (Ю.В. Горбунова, Л.Е. Сук);
- Навчальна програма духового оркестру (С.М. Степаненко, Є.З. Герчикова);
- Навчальна програма естрадно-духового оркестру (М.Г. Нестерук, Н.М. Петлицька, В.П. Мельник);
- Навчальна програма театрального мистецтва (С.О. Загоняйко, Н.В. Войчук);
- Навчальна програма акторської майстерності (Ю.В. Гасиліна);
- Навчальна програма циркового мистецтва (Р.В. Спанціреті, Н.В. Войчук).

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА ТЕАТРАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Театр – одна з найбільш наочних, видовищних, яскравих та емоційно насичених форм естетичного відображення дійсності, живий охоронець культурних традицій, «гармонія розуму та почуттів».

Особливістю театрального мистецтва є те, що його природа синтетична, у ньому поєднано мистецтво слова, дії, образотворчого мистецтва, музики, хореографії. Театральний колектив – це можливість для дитини різнобічно виразити себе.

Навчальна програма реалізується в гуртку художньо-естетичного напрямку театрального профілю та спрямована на вихованців віком від 5 років.

Метою навчальної програми є формування компетентностей особистості в процесі занять театральним мистецтвом.

Основні завдання програми полягають у формуванні таких компетентностей:

пізнавальна – оволодіння основними поняттями та їх значеннями, які стосуються театрального мистецтва, історії театру;

практична – оволодіння навичками акторської майстерності, сценічної мови та вокалу, сценічного руху, ритміки та хореографії;

творча – забезпечення формування та розвиток творчих здібностей вихованців у процесі оволодіння театральним мистецтвом;

соціальна – виховання дбайливого ставлення до надбань світової, вітчизняної культури, мистецтва, духовних та матеріальних цінностей рідного краю, народних традицій, національної свідомості, самореалізації в соціумі засобами мистецтва, професійного самовизначення, популяризація театрального мистецтва.

Програма передбачає навчання вихованців у групах основного рівня. На опрацювання навчального матеріалу відводиться така кількість годин:

основний рівень – 120 год. (3 год. на тиждень), 1 рік навчання;

Програма основного навчального рівня спрямована на формування практичних акторських навичок. У групі навчання найбільш обдаровані діти з групи основного рівня об'єднуються у зведену групу основного складу, силами якої здійснюються основні постановки театру. Результатом навчання даного рівня є взаємодія з партнером, володіння голосом та тілом, розвиток почуття віри та правди.

Програма передбачає вивчення комплексу театральних дисциплін: акторська майстерність; сценічна мова та вокал; сценічний рух, ритміка та хореографія.

Усі основні напрями навчання мають комплексний характер, тісно взаємопов'язані протягом кожного заняття. Види занять: колективні, групові, індивідуальні.

Методи організації навчальної діяльності: словесні, наочні, практичні. Навчання за програмою здійснюється відповідно до вікових особливостей дітей та індивідуального підходу.

Форми проведення занять: бесіди, лекції, вправи, етюди, репетиції, відеоперегляди, читання, навчально-розвивальні вправи, ігри, вистави, перегляди та обговорення професійних вистав, конкурси, змагання, фестивалі, концерти.

Підсумковими формами навчання на початковому рівні є відкрите заняття (початковий рівень), театральні концерти, конкурси, прем'єри вистав (основний та вищий рівень).

Акторська майстерність. Мета дисципліни: сприяти формуванню світовідчуття вихованця, розкриттю його творчої індивідуальності, формуванню в нього поняття про театральну етику; розвивати творчу психотехніку актора.

Основні завдання дисципліни: виховувати в дітей необхідність пізнання життя та його законів; виховувати здатність постійно удосконалювати акторську психотехніку за допомогою індивідуально спрямованого тренінгу та самовиховання; формувати професійні навички та вміння, допомагати засвоювати плідні методичні прийоми роботи над роллю.

Педагогічні завдання початкового рівня: навчити здійснювати на сцені найпростіші органічні дії у звичних для вихованців обставинах.

Завданням основного рівня є навчати вмінню поєднувати роботу над собою з роботою над роллю. Ці дві лінії повинні йти паралельно, закріплюючи та збагачуючи одна одну. Продовжуючи роботу з оволодіння елементами артистичної техніки, вихованці одночасно приступають до вивчення основ сценічного методу. Зміст цього етапу: взаємодія в ситуації мовлення, а також оволодіти технікою словесної взаємодії.

Сценічна мова. Мета дисципліни: навчити вихованців виразно та яскраво передавати у сценічній діяльності всю різноманітність людських стосунків і почуттів за допомогою багатого на емоційне та інтонаційне вираження голосу, яскравого, правильного, логічно осмисленого мовлення.

Основні завдання дисципліни: оволодіти технікою мовлення, а саме: дикцією, диханням, голосом, вокалом, орфоепією та логіко-інтонаційними закономірностями.

Курс дисципліни «Сценічна мова» розрахований також на індивідуальні заняття для основного та вищого навчальних рівнів.

Педагогічні завдання початкового рівня: сформувати в дітей найважливіші навички сценічного мовлення (м'якої атаки звуку, правильного дихання, чіткої дикції).

Завданням основного рівня є подальша робота над розвитком мовного апарату, вокальних даних; вивчення основ художнього читання з індивідуальним та груповим читанням вихованцями віршованих та прозових творів зі сцени.

На вищому рівні навчання у викладанні сценічної мови продовжується удосконалення мови як засобу сценічного спілкування, підвищується рівень художнього читання. Діти випробовують свої сили як ведучі концертів, масових заходів, пізнають ази сценарної майстерності.

Основи сценічного руху. Мета дисципліни: прищеплювати вихованцями рухову культуру; навчати втілювати в рухах тіла життя сценічного героя.

Основні завдання дисципліни: розвиток дієвих, цілеспрямованих рухів тіла; розвиток пластичних навичок вихованців; розвиток творчого мислення; розвиток уяви, розкутості, м'язової свободи.

Заняття зі сценічного руху допомагають актору швидко орієнтуватися в часі та просторі, у сценічних обставинах, які швидко змінюються, опановувати не відомі раніше навички, нові малюнки рухів, темп, ритм, мізансцену, здатність доречно та точно діяти.

Заняття зі сценічного руху потрібно проводити під музику, у добре провітреному приміщенні.

Педагогічними завданнями початкового рівня навчання є формування у вихованців основних навичок виконання вправ на розвиток тіла та координацію рухів, виховання ритмічності.

Завданнями для вихованців основного рівня навчання є продовження вивчення вправ для розвитку пластичності свого тіла, ускладнення вправ на розвиток координації, відчуття ритму, вивчення трюкових елементів сценічного руху. Діти засвоюють основи класичних та народних танців.

За цією програмою можуть проводитись заняття в групах індивідуального навчання, які організуються відповідно до Положення про порядок організації індивідуальної та групової роботи в позашкільних навчальних закладах.

Програма є орієнтовною. Відповідно до організаційно-педагогічних умов гуртка, групи, творчого об'єднання, можуть бути внесені зміни.

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Розділ, тема	Кількість годин		
	теоретичних	практичних	усього
Вступ			
Розділ 1. Акторська майстерність	5	35	40
1.1. Удосконалення психологічного апарату актора	1	4	5
1.2. Робота над роллю та виставою. Етапи роботи над п'єсою та роллю	1	6	7
1.3. Репетиційний період та випуск вистави	1	6	7
1.4. Перевірка та закріплення наскрізної дії та надзавдання	1	10	11
1.5. Творче спілкування з першокурсниками	1	9	10
Розділ 2. Сценічна мова	6	35	41
2.1. Бесіда «З історії красномовства»	1	2	3
2.2. Гімнастика обличчя. Загальне мовне тренування	1	6	7
2.3. Логіка мови. Наголос, паузи,	1	8	9

підтекст та надзавдання			
2.4. Розвиток координації між мовою та рухом	1	10	11
2.5. Дійовий аналіз літературного твору. Художнє читання	2	19	21
Розділ. 3. Сценічний рух	9	30	39
3.1. Психофізичний тренінг	1	5	6
3.2. Техніка складних рухових навичок	1	8	9
3.3. Пластична виразність актора, вдосконалення	2	5	7
3.4. Мистецтво сценічної боротьби - фехтування	-	2	2
3.5. Сильова поведінка, етикетні навички	2	5	7
Розділ 4. Екскурсії, вистави, свята, бесіди	-	4	4
Підсумок	-	4	4
Разом	20	100	120

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Вступ (год.)

Мета, завдання і зміст роботи гуртка. Організаційні питання. Правила поведінки. Техніка безпеки.

Розділ 1. Акторська майстерність (40год.)

1.1. Удосконалення психофізичного апарату актора (5год.)

Робота над собою паралельно з роботою над роллю.

Практична частина. Проведення лідерами акторського тренажу з групою.

1.2. Робота над роллю та виставою. Етапи роботи над п'єсою та роллю (7год.)

Робота над п'єсою. Протокол зовнішнього життя ролі. Аналіз дією. Позасценічне життя ролі. Оцінка фактів та подій. Створення логіки дії та бачень.

Практична частина. Етюди на проміжні моменти та на минуле. Подальше заглиблення запропонованих обставин. Оволодіння характерністю. Побудова мізансцени. Створення темпоритму та атмосфери вистави.

1.3. Репетиційний період та випуск вистави (7год.)

Перевірка та затвердження партитури ролі на прогонних репетиціях окремих частин, актів, а згодом і всієї п'єси в цілому.

Практична частина. Репетиції у вигородах, в елементах декорації та реквізиту. Технічні прогони, прогони в костюмах (генеральний прогін), здача вистави. Прем'єра. Подальше «життя» вистави.

1.4. Перевірка і закріплення наскрізної дії та над завдання (11 год.)

Збереження творчої актуальності ролі, її над завдання та наскрізної дії. Робота на органічне поєднання творчості актора і творчості драматурга.

Практична частина. Внесення суттєвих поправок у роботу над роллю.

1.5. Творче спілкування з першокурсниками (10 год.)

Бесіда з історії театру.

Практична частина. Тренаж із акторської майстерності, танцю, вокалу. Гримування молодших дітей. Вправи «Я – актор!», «Я – режисер!». Розучування пісень, танців, етюдів. *Теоретична частина.* Бесіда «З історії красномовства» – від Стародавньої Греції до сьогодення. Бесіда з техніки безпеки.

Розділ 2. Сценічна мова (41 год.)

2.1. Бесіда «Із історії красномовства» (2год.)

Бесіда «Із історії красномовства».

2.2. Гімнастика обличчя. Загальне мовне тренування (6 год.)

Масаж обличчя та шиї. Міміка обличчя. Тренування внутрішніх мовних органів.

Практична частина. Вправи – артикуляційна гімнастика, підготовка голосових зв'язок, тренування резонаторів, гігієнічний масаж. Вправи на розвиток діапазону та рухомості голосу, розвиток сили звуку.

2.3. Логіка мови. Наголос, паузи, підтекст та над завдання (8 год.)

Складові логіки мови. Літературна вимова. Логічні наголоси, кінцевий або фразовий наголос, логічний наголос при однорідних членах речення, закон виділення нового поняття.

Практична частина. Вправи на перевірку правильності розстановки логічних наголосів. Логічні та психологічні паузи в тексті. Інтонації розділових знаків. Підтекст та над завдання читця. Логічна перспектива складного тексту.

2.4. Розвиток координації між мовою та рухом (10 год.)

Поєднання вправ на дикцію та постановку голосу. Виконання фізичних вправ під віршовані та прозові тексти. Вправи на релаксацію.

Практична частина. Вступ у роботу над дикцією та постановкою голосового апарату простих та складних фізичних вправ. Вправи на координацію між мовою та рухом. Вправи на релаксацію.

2.5. Дійовий аналіз літературного твору. Художнє читання (19 год.)

Аналіз твору «За столом» (визначення теми, ідеї, творчого замислу, підтекстів, темпоритму, над завдання, розподіл тексту на частини та «вживання» в художній образ, у задум автора).

Практична частина. Практичні репетиції (озвучення голосом тексту, пошуки палітри емоцій, визначення шляхів і способів творчого виконання).

Розділ 3. Сценічний рух (39 год.)

3.1. Психофізичний тренінг (6 год.)

Психофізичні якості актора.

Практична частина. Вправи на вдосконалення психофізичних якостей актора переходять у більш самостійну роботу, психофізичний тренінг проводять самі вихованці під контролем педагога.

3.2. Техніка складних рухових навичок (9 год.)

Вміння розслабляти м'язи. Фізичні дії та рухи різного характеру. Скульптурність у сценічній дії.

Практична частина. Вправи, які навчають виконувати цілеспрямовані дії (виховують конкретність, економність, точність, вміння розслабляти м'язи). Вправи, які навчають виконувати безперервну дію та, при потребі, переходити в перерву. Вправи, які виховують вміння здійснювати фізичні дії рухами різного характеру. Скульптурність у сценічній дії, робота перед дзеркалом, вправи «Метаморфози», «Негатив», «Пластилін».

3.3. Пластична виразність актора, вдосконалення 7 год.)

Поняття «пластика», культура жесту. Акторська виразність.

Практична частина. Культура жесту, сила жесту, широкий жест. Імітація ходи тварин, емоційна пластика, ходьба та біг на місці, прикладання сили до уявного предмета, компенсація уявного опору. Етюди на пластичну виразність.

3.4. Мистецтво сценічної боротьби – фехтування (2 год.)

Бесіда про мистецтво фехтування, його історію, про відмінність сценічного, бойового та спортивного фехтування.

Практична частина. Вправи на чіткість, виразність, показ дії у сценічному фехтуванні. Етюди з елементами сценічного фехтування.

3.5. Стильова поведінка, етикетні навички (4 год.)

Вивчення побуту та етикету різних історичних епох.

Практична частина. Хода, постава, привітання, уклін (чоловічий, жіночий). Засвоєння сценічного костюма (жіночого, чоловічого). Застосування віяла, шпаги, тростини, капелюха, циліндра під час ходи, привітання, поклону.

Засвоєння вправ в етюдах.

3.6. Імпровізації (4 год.)

Значення імпровізації та етюдів у пластичній підготовці вихованців. Завдання імпровізацій, їх мета.

Практична частина. Імпровізації «На ковзанці», «Балансування важким кеглем», «Балансування легким кеглем», «На канаті», «Цирк».

Розділ 4. Екскурсії, вистави, свята, бесіди (4 год.)

Екскурсії, участь у виставках, конкурсах, святах. Відвідування краєзнавчих, природничих та історичних музеїв. Зустрічі з митцями сцени.

Підсумок (год.)

Підведення підсумків.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ*Вихованці мають знати:*

- зміст театральних термінів;
- історію вітчизняного та зарубіжного театру;
- пластику тварин, способи її відтворення;
- пластичні композиції на вибрану або запропоновану тему;
- поняття «швидкість», «темп» та «ритм»;
- поняття «сценічна виразність»;
- поняття чотирьох типів дихання;
- процес роботи над роллю та виставою;
- значення чіткості дикції в мистецтві актора;
- техніку безпеки під час занять зі сценічного руху;
- техніку сценічного бою, падіння, перенесення та сценічної боротьби;
- як утворюється голос, закони гігієни голосу.

Вихованці мають уміти:

- діяти з уявними предметами;
- природно виконувати різні рухи, володіти пластикою рук;
- володіти елементами характерності;
- працювати над роллю;
- вміти керувати своїм диханням у процесі мовлення;
- володіти комплексом вправ на тренування правильного звукоутворення;
- координувати свої рухи, управляти м'язами.

ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ОБЛАДНАННЯ

№ з/п	Основне обладнання	Кількість, шт.
1.	Клас-студія для студійних занять із дзеркалами	2
2.	Сцена для репетицій та вистав з глядацькою залюю	1
3.	Приміщення для декорацій та реквізиту	1
4.	Костюми для вистав	1
5.	Музичний центр	1
6.	DVD плеєр	1
7.	Телевізор	1
8.	Диски DVD, CD	комплект
9.	Комп'ютер	1
10.	Спеціальна методична література	

ЛІТЕРАТУРА

1. Абрамян В. Театральна педагогіка / В. Абрамян. – К.: Лібра, 1996. – 109 с.
2. Артоболевский Г.В. Художественное чтение / Г.В. Артоболевский. – М.: Просвещение, 1978. – 50 с.
3. Бояджиев Г. От Софокла до Брехта за 40 театральных вечеров / Г. Бояджиев. – М.: Образование, 1988. – 158 с.
4. Гиппиус С.А. Гимнастика чувств. Тренинг творческой психотехники / С.А. Гиппиус. – Ленинград: Искусство, 1967. – 98 с.
5. Горчаков Н.М. Режиссерские уроки Станиславского / Н.М. Горчаков. – М.: 1952. – 300 с.
6. Ершова А. Актерская грамота – подросткам / А. Ершова, Б. Букатов. – М.: Образование, 1994. – 190 с.
7. Елькіс Г. Про пластичний тренаж актора / Г. Елькіс. – К.: Просвіта, 1986. – 97 с.
8. Запорожец Т.И. Логика сценической / Т.И. Запорожец. – М.: Образование, 1974. – 76 с.
9. Захава Б. Е. Мастерство актера и режиссера / Б.Е. Захава . – М.: Образование, 1969. – 350 с.
10. Закувала зозуленька: антол. укр. нар. творчості (прислів'я, приказки, скоромовки). – К.: Просвіта, 1989. – 38 с.
11. Кнебель М.О. Слово о творчестве актера / М.О. Кнебель. – М.: Образование, 1970. – 280 с.
12. Козляникова И.П. Орфоэпия в театральной школе / И.П. Козляникова. – М.: Образование, 1967. – 78 с.
13. Копець З. Театральне мистецтво в школі / З. Копець. – К.: Рад. шк., 1975. – 102 с.
14. Немеровский А. Пластическая выразительность актера / А. Немеровский. – М.: Образование, 1976. – 176 с.
15. Олійник Г.А. Виразне читання в початкових класах / Г.А. Олійник. – К.: Просвіта, 1979. – 85 с.
16. Кох И. Основы сценического движения / И. Кох. – Л.: Искусство, 1970. – 59 с.
17. Станиславский К.С. Работа актера над собой К.С. Станиславский. – М.: Искусство, 1972. – 480 с.

Літературна майстерність

Пояснювальна записка

Реформування освіти, перехід до особистісно – зорієнтованого навчання потребують нових підходів до організації процесу навчання та виховання. У Національній доктрині розвитку освіти України у XXI ст. йде мова про шляхи створення всіх умов навчання і виховання всебічно розвиненої, духовно багатої, творчо обдарованої особистості.

Зважаючи на це, пропонується програма «Основи літературної творчості», яка створена для загального розвитку учнів, розширення їхнього кругозору і розрахована на розвиток літературних творчих здібностей школярів, їхнього глибокого розуміння літератури як мистецтва слова.

Ще в часи розвитку Давньої української літератури студенти Києво – Могилянської академії вивчали курс поезики, а людей, які вміли творити, вважали найосвідченішими. З досвіду роботи помічаємо, що за браком часу на уроках літератури недостатньо висвітлюється курс з теорії літератури, який тісно пов'язаний з основами літературної творчості. Тому обдаровані діти, які мають схильність до літературної творчості, не отримують необхідних знань, які б задовольнили їх творчі потреби на перспективу.

Літературна студія «Калинонька» створена для тих учнів, які цікавляться літературою, хочуть краще орієнтуватися в процесах, що відбуваються в культурі загалом та в літературі зокрема і планують пов'язати своє подальше життя з галузями, що мають безпосереднє відношення до літератури, а також для тих, хто пробує власні сили на ниві письменства.

Мета занять:

- виховувати естетичні смаки школярів на основі глибинного розуміння кращих творів української та світової літератури;
- формувати в учнів уявлення про літературу як мистецтво слова та художнє творення як процес;
- сприяти розвитку образного мислення;
- залучати дітей до літературно – творчої діяльності, сприяти розвиткові творчих здібностей підрастаючого покоління;
- сприяти всебічному культурному розвитку учнів.

Завдання занять:

- дати поняття про основні елементи теорії літератури;
- систематизувати і поглибити знання про літературний процес і його складові;
- навчити учнів орієнтуватися у складних теоретико – літературних питаннях;
- навчитишколярів правильно аналізувати літературні твори;
- виробити вміння розрізняти засоби художньої виразності, елементи композиції твору, віршові розміри; орієнтуватися в літературних родах та жанрах;
- навчитися класифікувати твори за стилями та напрямками;
- ознайомити з літературною творчістю письменників рідного краю.

Оскільки в літературній студії «Калинонька» займаються здобувачі освіти різного віку, програма поділена на частини з урахуванням психологічно вікових особливостей учнів. Матеріал розподілено від простішого до складнішого таким чином, що дає змогу розширити, поглибити і закріпити вивчене на уроках літератури, а тому сприяє формуванню уявлення про літературно – творчий процес у цілому. Крім того, під час занять учні мають більше можливостей для власної творчості та творчих вправ. Кожне заняття завершується практичною роботою на якій відпрацьовується вміння і навички. Особлива увага приділяється творчим завданням, які сприяють розвитку творчих здібностей. Значне місце відводиться масовим заходам – конкурсам, вікторинам, фестивалям творчості, тематичним вечорам, літературним конференціям, диспутам, зустрічам з літераторами.

Програма апробована впродовж 1 року.

До програми додається орієнтовне календарно – тематичне планування та список літератури, яку можна використовувати під час підготовки до занять. Програма розрахована на 120 години..

Основні вимоги до знань, умінь і навичок учнів

Учні повинні знати:

- Суть і визначення основних літературознавчих понять
- Мовну і жанрову специфіку творів
- Основні поняття про систему віршування
- Особливості віршованих і прозових творів
- Тему, ідею, особливості композиції літературних творів
- Значення виразного мовлення та читання; особливості виразного читання творів різних жанрів
- Найважливіші відомості про творчі методи і літературні напрямки
- Основні етапи світового літературного процесу.

Учні повинні вміти:

- Користуватися словником літературознавчих термінів
- Аналізувати художній твір
- Створювати власний твір, поетичний чи прозовий
- Писати рецензію або відгук
- Готувати доповідь або реферат на літературну тему
- Творчо використовувати художнє слово
- Писати на задану тему, використовуючи здобуті вміння
- Опираючись на здобуті знання, визначати художню цінність творів
- Розрізняти елементи композиції твору, засоби виразності, форми римування, віршові розміри та використовувати ці знання для написання власних творів
- Класифікувати літературні твори за стилями і напрямками
- Зіставляти різні погляди в процесі дискусії, виявляти здатність аргументувати власну думку про твір.

Зміст програми

1. Вступ

Знайомство з членами літературної студії. Ознайомлення з програмою занять. Первинне поняття про художнє творення як процес.

2. Література як вид мистецтва

Література як мистецтво слова, її місце серед інших видів мистецтв. Людина як головний предмет зображення в літературі. Роль літератури в житті людини. Пізнавальне значення літератури.

3. Талант письменника та читацький талант

Основні ознаки письменницького таланту: фантазія, художнє мислення, уява, уміння утримувати враження в пам'яті, здатність глибоко розуміти процеси і явища дійсності, уміння яскраво відтворювати враження на папері, майстерне володіння художнім словом, самоконтроль і критичне ставлення до результатів праці, удосконалення написаного, сила волі, витримка, працелюбність. Ознаки читацького таланту: добре розвинена уява, організація, художнє мислення, здатність співчувати героям, уміти відчувати присутність автора, розвинений художній смак, здатність естетично переживати, уміння сприймати твір у єдності форми і змісту, літературна освіченість, інтерес до особистості автора його життя, творчості, потреба постійно читати художні твори.

4. Виразність читання та мовлення

Виразність як засіб спілкування. Основні засоби виразності. Виразність читання і мовлення. Подібність і відмінність виразного читання тексту і усного мовлення.

5. Текст

Художнє слово як основний засіб майстерності письменника. Поняття про текст, його структуру та мовну організацію.

6. Зміст і форма художнього твору

Поняття жанру твору. Система засобів та прийомів, за допомогою яких втілюється зміст. Тема та ідея твору. Поняття про мотив у художньому творі. Проблема у творі. Поняття про конфлікт.

7. Композиція художнього твору

Початкове поняття про композицію. Сюжет і його елементи. Початкове поняття про позасюжетні елементи: ліричний відступ, портрет, пейзаж, інтерер. Монолог та діалог і їх роль у композиції художнього твору.

8. Тропи

Початкове поняття про тропи. Епітет, постійний епітет, порівняння. Метафора. Уособлення. Алгоритм. Гіпербола. Оксюморон. Використання тропів як важливий засіб виразності художнього твору.

9. Теорія віршування

4

Віршування як мистецтво виражати свої думки у віршованій формі. Системи віршування. Поняття про силабічне і тонічне віршування. Силабо – тонічне віршування. Поняття про віршовану мову. Основні особливості віршованої мови. Початкове поняття про віршовий ритм. Елементи ритмотворення. Додержання ритму вірша та міжрядкових пауз. Поняття про стопи. Двоскладові стопи. Трискладові стопи. Поняття про віршовий розмір. Допоміжні стопи та їх роль поетичній мові. Заміна стоп.

10. Римування

Початкове поняття про риму. Особливості римування. Рима точна і неточна. Основні види римування: парне, перехресне, кільцеве.

Поняття про білий вірш. Верлібр. Спільне й відмінне білого й римованого віршів. Холостий рядок і його роль у вірші.

Поняття про строфу. Види строф. Вірші з певним поєднанням строф.

11. Поетичний синтаксис

Початкове поняття про поетичний синтаксис. Поняття про інверсію, товтологію, антитезу. Рефрен. Риторичні запитання та звертання, їх значення в художньому творі. Алітерація. Асонанс.

12. Художній образ

Початкове поняття про художній образ. Поняття вічного образу: Поняття про типовий образ. Літературний прототип.

13. Порівняльний аналіз творів

Початкове поняття про порівняльний аналіз художніх творів. Порівняльний аналіз творів різних авторів з метою розуміння художніх особливостей кожного.

14. Літературна критика

Початкове поняття про літературну критику. Відгук на твір. Рецензія. Анотація.

15. Література для дітей

Поняття про дитячу літературу. Твори для дітей: казки, загадки, лічилки, скоромовки та ін. Поняття про фантастику та фентезі.

16. Інші види роботи

Знайомство з творами учнів. Визначення художньої вартості творів школярів. Вдосконалення власних творів. Підготовка до участі в конкурсах. Відвідування літературних музеїв, екскурсії. Виставки творчих робіт членів літературної студії. Літературні свята та вечори. Знайомство з літературою рідного краю, творчі зустрічі з письменниками рідного краю. Випуск літературної газети «Паросток». Укладання рукописних збірок кращих творів студійців. Проведення читацьких конференцій, диспутів. Літературні ігри.

17. Підсумкові заняття

Повторення та узагальнення знань, отриманих впродовж року. Обговорення творчих досягнень студійців. Завдання на літо.

**Орієнтовний навчально – тематичний план
(Середній рівень)**

№ п/п	Зміст роботи	Кількість годин		
		Теоретично	Практично	Всього
1.	Актуалізація опорних знань, отриманих впродовж минулого року навчання. Ознайомлення з програмою занять на наступний рік. Аналіз робіт виконаних влітку. Поглиблене поняття про літературне творення як процес.	2	2	4
2.	Справжня та уявна творчість. Поняття «заангажована поезія», «епігонство», «плагіат». Авторське право. Заштамповані і оригінальні образи. Штампи в роботах студійців та способи їх уникнення.	4	6	10
3.	Запозичення в літературі. Поняття про «мандрівний сюжет». Використання у творчості «вічних тем та вічних образів». Переспів. Інші види запозичень. Поняття про переклад. Художній переклад. Відмінність перекладу від переспіву. Спроба власного перекладу чи переспіву.	4	6	10
4.	Стиль художнього твору. Стильове різноманіття як одне з багатств літератури. Індивідуальний стиль письменника. Стилізація як крок до власного стилю.	4	6	10
5.	Порівняльний аналіз творів різних авторів з метою розуміння стильових особливостей кожного.	4	6	10
6.	Літературні роди і жанри. Створення	6	6	12

	власних творів різних жанрів.			
7.	Взаємопроникнення родів і жанрів у сучасній літературі. Початкове поняття про ліро – епічні твори та їх ознаки. Поняття про кінодраматургію та її жанри.	6	6	12
8.	Багатогранність поезії.	5	9	14
9.	Початкове поняття про публіцистику та її жанр. Стаття як жанр публіцистики. Поняття про нарис і його види.	2	6	8
10.	Поняття про комічне. Види комічного. Основні засоби творення комічного. Практичне використання комічного у власних творах.	2	2	4
11.	Виставки творчих робіт членів літературної студії «Калинонька».		4	4
12.	Випуск літературної газети «Калинонька».		4	4
13.	Літературні свята.		2	2
14.	Укладання рукописних збірок кращих творів членів літературної студії.		4	4
15.	Літературні екскурсії, відвідування літературних музеїв, зустріч з письменниками рідного краю.		8	8
16.	Проведення підсумків другого року занять в літературній студії, плани та перспективу. Відзначення студійців – майбутніх художнього слова. Завдання на літо, поради щодо самостійної творчості.		4	4
	Всього			120

Література

1. Бурячок А.А., Гурін І.І. Словник українських рим. – К.: Наукова думка, 1979.
2. Вишневський К.Д. Мир глазами поэта: Нач. сведения по теории стиха. – М.: Просвещение, 1979.
3. Волинський П. Основи теорії літератури. Вступ до літературознавства – 2-е вид., виправл. і доповн. – К.: Вища школа. 1967.
4. Гром'як М.Т. Ковалів Ю.І. Літературознавчий словник – довідник. – К.: ВЦ «Академія», 1997.
5. Качуровський І. Метрика. – К.: Либідь, 1994.
6. Качуровський І. Строфіка. – К.: Либідь, 1994.
7. Качуровський І. Фоніка. – К.: Либідь, 1994.
8. Ковалевський В.В. Рима. Ритмічні засоби українського літературного вірша.
9. Костенко Н.В. Українське віршування ХХ ст... - К.: Либідь, 1993.
10. Лесин В.М. Пушнець О.С. Словник літературознавчих термінів. – К.: Рад. школа, 1971.
11. Невінчана Н.В. Теорія літератури в школі: У 2 ч. – К.: Б-ка «Шкільного світу». 2004.
12. Никончук Г.А. Розвиток літературно-естетичної творчості молодших школярів. - Сарни, 2005.
13. Подоляк М. Публіцистика як система жанрів. – К., 1998.
14. Сидоренко Г.К. Від лексичних нормативів до верлібру. – К. : Вища школа, 1980.
15. Сидоренко Г.К. Українське віршування. Від найдавніших часів до Шевченка. - К. : Видавництво Київського університету, 1972.